

چگونه توانستم از رفتارهای نادرست و نامطلوب دانش آموزان در کلاس درس پیشگیری کنم؟

سعید شعبی^۱

^۱ مشاور مرکز آموزش و پرورش شهرستان نطنز

چکیده

توانایی اداره و هدایت کلاس، بخش مهمی از کار هر معلم و کلاس و نیز بستر مناسبی برای یادگیری است. به نظر می رسد معلم برای اداره مطلوب و منظم کلاس درس به دو مهارت احتیاج دارد: یکی برقراری ارتباط موثر و مثبت با دانش آموزان و دیگری، مدیریت کلاس. این مدیریت باعث تسهیل امر آموزش و کاهش رفتارهای نامطلوب در دانش آموزان می شود. برای کمک به معلمان برای ایجاد جوی آرام و مطلوب در کلاس، چهار راهبرد پیشنهاد می شود:

الف) پیشگیری از رفتارهای نامطلوب دانش آموزان در کلاس،

ب) برقراری ارتباط موثر و مثبت با دانش آموزان،

ج) استفاده از روش یادگیری مشارکتی در کلاس

د) فراهم کردن جو مثبت و مطلوب برای یادگیری و آموزش.

واژه های کلیدی: دانش آموزان، رفتار مطلوب، ارتباط موثر

مقدمه

کلاس درس محیطی است که در آن برقراری ارتباط و مدیریت پیچیده است و گاهی حوادث غیرقابل پیش بینی اتفاق می افتد که با آنها روبرو می شود. بنابراین توجه ویژه معلم به مسایلی که موجب قطع توجه و ارتباط آموزش در کلاس می شود، لازم است.

بدیهی است، دانش آموزان نیازهایی دارند که معلمان باید به آنها توجه کنند ولی ممکن است گستاخی یک دانش آموز و بی توجهی معلم به آن، باعث شود که دانش آموزان دیگر فکر کنند که معلم توانایی اداره کلاس را ندارد، بخصوص اگر این بی توجهی ها تکرار شود، ممکن است به افزایش بروز رفتارهای نامطلوب در دانش آموزان کمک کند.

بنابراین اگر معلم احساس کند که گرایشهای مختلف رفتاری در کلاس وجود دارد، باید سعی کند ماهیت عمومی آنها را بشناسد.

او باید برای مواجهه با بعضی رفتارهای نامطلوب دانش آموزان و پیشگیری از آنها آماده شود، در تغییر رفتار و نگرش آنها تلاش نماید و درباره تاثیر تصمیم گیریهای دراز مدت خود دوراندیشی کند.

اهداف:

۱. هدف عملی، که پیشگیری از بروز رفتار نامطلوب بهتر از بروز اقدام به تغییر آن رفتار است.

۲. هدف انسانی، معلم، دانش آموزان را افرادی که هم یادگیرنده اند و هم انسان می پذیرد

فرضیه های پژوهش:

۱. در بعضی از مواقع، رفتارهایی در کلاس نظم کلاس را برهم می زند. در این مواقع باید با عوامل این بی نظمی به طور انفرادی ارتباط برقرار کرد و از دلایل این بی نظمی مطلع شد.

۲. رفتارها و فعالیتهایی که موجب بی نظمی در کلاس می شوند را مشخص و قوانین و مقررات کلاس را مطرح و دانش آموزان را ملزم به رعایت آن کنید، مثلاً لگد زدن به سطل آشغال، له کردن گچها، کثیف کردن دیوارها و آزار و اذیت همکلاسی ها را قلع کنید.

۳. منتظر بعضی از رفتارهای غیرقابل پیش بینی در کلاس باشید و از آنها برای بررسی میزان توانایی و انطباق خود با این موارد استفاده کنید.

۴. دانش آموزان باید بدانند رفتارهای مطلوب و مورد نظر معلم چیست. برای مثال معلم می تواند با گفتن اینکه :

(دوست دارم هنگام صحبت کردن ،چهارم دست خود را بلند کنی) رفتار مورد نظر خود را به دانش آموزان معرفی کند.

۵. اگر همیشه به رفتارهای نامطلوب دانش آموزان بی توجهی شود، دانش آموزان شمارا فردی ناکارآمد در نظر می گیرند، بنابراین به رفتارهای نامطلوب آنان واکنش جدی نشان بدهید. در این مورد، سعی کنید بین رفتارهای مطلوب و نامطلوب تفاوت قایل شوید .

۶. در شروع کار، قوانین و ضوابط کلاس را مطرح کنید و نسبت به آن قوانین تعهد نشان دهید. بعضی از معلمان در شروع کار به چندین قانون اشاره می کنند. باید دانست تعداد قوانین در موفقیت معلم در کلاس موثر نیست، بلکه آنچه اهمیت دارد روشن و قابل اجرا بودن قوانین و دستورات است.

۷. شرط لازم برای اجرای قوانین کلاس، درک دانش آموزان از آن ضوابط و قوانین است.

۸. کلاس را در آغاز با جدیت شروع کنید و متعاقب آن، آزادی بیشتری به دانش آموزان بدهید، چراکه دادن آزادی بیش تر به دانش آموزان آسان ولی کنترل آنها پس از دادن آزادی های بیش از حد، مشکل است.

۹. یادگیری را با اهمیت و معنی دار کنید و از این طریق دانش آموزان را به کلاس علاقه مند نمایید. در بسیاری از موارد، بی نظمی دانش آموزان در کلاس به دلیل ملال آور بودن تکالیف درسی است. اگر مطالب درسی برای دانش آموزان با معنی و با اهمیت باشد، دانش آموزان از نظر شناختی درگیر و به یادگیری علاقه مندمی شوند.

بیان مساله و توصیف وضعیت موجود:

اینجانب سعید شعبی کارشناس ارشد روانشناسی مدت ده سال است که در آموزش و پرورش خدمت می کنم . در حال حاضر مشاور مرکز آموزش و پرورش شهرستان نطنز هستم .

علی محمد دانش آموز پایه چهارم از نظر ظاهر کمی نامرتب بود، فرزند دوم خانواده که پدرش نگهبان مجتمع مسکونی و مادرش خانه دار است. درش بسیار ضعیف ،همیشه به همکلاسیهای خود آزاری رساند. و هنگام تدریس معلم ، رفتارهای نامطلوب نشان می داد و نظم کلاس را برهم می زد. تکالیف را انجام نمی داد و به همدارهای معلم و اولیای مدرسه توجهی نشان نمی داد.

گردآوری اطلاعات (شواهد اول):

برای حل مشکل باید موضوع را با مدیر مدرسه و معاونین مدرسه و دیگر معلمان، همچنین خانواده دانش آموز در میان بگذارم. حتی بابعضی از دانش آموزان که احساس می کردم به علی محمد نزدیکتر هستند. در این موقع بود که بطور جدی پیگیر مساله شدم، تا علت رفتارهای نامطلوب وی و همچنین راه حل های مناسب برای رفع آن را پیدا کنم، تا وظیفه خود را به عنوان یک معلم در قبال او انجام داده باشم. پس دانش آموزان چهارمی را به مدرسه دعوت کردم و از نزدیک با آنها صحبتی داشتم.

تجزیه و تحلیل داده ها:

پس از جمع آوری اطلاعات مورد نیاز در مورد وضعیت خانوادگی علی محمد، رفتارهای نامناسب وی در کلاس و.... وضعیت رافهرست و ارنو شتم. و برای اصلاح رفتارهای او، چاره اندیشی نموده و تصمیم گرفتم از مدیر مدرسه و دیگر همکاران و خانواده دانش آموز یاری بگیرم.

خلاصه یافته های اولیه:

خلاصه یافته ها پس از تجزیه و تحلیل عبارتند از:

- بی توجهی والدین نسبت به رفتارهای او و نشان ندادن عکس العمل های جدی در برابر وی.

- الگو قرار دادن رفتارهای نامناسب برادر.

- حالات درونی و انگیزه های ناخود آگاه.

- استقلال طلبی و مقاومت در برابر اقتدار معلم.

- جلب توجه دیگران، مخصوصاً معلم.

- خستگی فوری از بحث و درس معلم.

- سردرگم بودن نسبت به انتظارات معلم و قوانین کلاس.

چگونگی ایجاد راه حلها:

پس از تحقیقات و بررسی های لازم متوجه شدم ابتدا باید درصداصلاح رفتار نامناسب اوباشم. بامطالعه کتاب روانشناسی تربیتی (پروین کدیور) و چاره اندیشیهایی کردم. صحبت هایی نیز بامدیور و دیگر همکاران داشتم و از نظرات و راه کارهای آنها نیز استفاده کردم. همچنین به دلیل اشتیاق مادر جهت کمک به فرزندش راهکارهای لازم را به او دادم. و در طول سال تحصیلی با چهارمی هادرتماس بودم.

اقدامات لازم برای پیشگیری از رفتارهای نامطلوب دانش آموزان:

بامطالعه ی رفتار معلمان در کلاسهای دارای رفتارهای نامطلوب و کلاسهای عادی نشان می دهد که تفاوت این کلاسها به نحوه پاسخگویی معلمان به رفتار نامطلوب دانش آموزان نیست، بلکه از اقدامات پیشگیرانه آنها ناشی می شود.

اقدامات پیشگیرانه مطلوب دارای این ویژگی هستند:

- نظارت: وقتی معلم با دانش اموزی کار می کند باید از فعالیت دیگران نیز آگاه باشد، بدین ترتیب به رفتارهای نامطلوب دانش آموزان بدون تاخیر پاسخ میدهد.

(نظارت) احتیاج به دوماهت دارد: یکی اینکه معلم به طور فعال بیش از یک دانش آموز را مورد توجه قرار دهد و دوم اینکه برای همه ی دانش آموزان فعالیت مشخص کند.

پاسخ مقتضی و مناسب به رفتارهای نامطلوب دانش آموزان در کلاس: چگونه باید به رفتارهای نامطلوب پاسخ داد؟ البته این رفتار ها می تواند از یک رفتار زود گذر تا یک فعالیت و رفتار مکرر، که کلاس را مختل می کند، تغییر می کند. در این مورد می توان از راهبردهای ذیل که نارضایتی معلم را نشان میدهد استفاده کرد:

۱. معلم نگاهی خیره و کوتاه مدت به دانش آموز داشته باشد. در این حالت، معلم جریان آموزش را قطع نمی کند.

۲. استفاده از شیوه بیان غیر مستقیم، مثلاً وقتی معلم در حال صحبت کردن است بگوید که صحبت و نجوای شمارا شنیدم.

۳. به شکل تصنعی از دانش آموزی که رفتار نامطلوب انجام داده است سوال کند. مثلاً بپرسد: که چرا به جای شرکت در کلاس، به فعالیت دیگری مشغولید؟ این سوالی تنبیهی و انتقادی نیست. این سوالی تصنعی است که به وسیله آن می توان وضعیت کلاس را اصلاح کرد.

۴. استفاده از شیوه بیان مستقیم. مثلاً به دانش آموز بگوید که لطفاً گوش بدهید.

۵. الگوسازی رفتار مطلوب. معلم به جنبه های رفتار مطلوب دانش آموزان دیگر اشاره کند تا الگویی از رفتار مطلوب به کلاس عرضه کرده باشد.

۶. پاداش دادن به رفتارهای مطلوب و نادیده گرفتن رفتارهای نامطلوب (شیوه اصلاح رفتار)

۷. دانش آموز خاطی را در قسمتی از کلاس منزوی کند یا اینکه او را از کلاس اخراج کند. البته این مشکل وجود دارد که دانش آموز یادانش آموزان خاطی نتواند به دلیل اخراج شدن از کلاس، دانش آموزان منظم کلاس را مشاهده کرده و آنها را سرمشق خود قرار بدهند. از طرف دیگر، ممکن است بعضی از دانش آموزان نتوانند علت اخراج آن دانش آموز را بفهمند.

ارائه پاسخهای راهبردی به رفتارهای نامطلوب دانش آموزان:

این مساله به نگرش مدرسه و معلمان به دانش آموزان بستگی دارد. در این مورد سه موضوع مطرح می شود:

- نگرش انسانگرایانه معلم نسبت به دانش آموزان موجب می شود که آنها خود را توانا بدانند و رفتار خویش را اصلاح کنند
- مذاکره کردن منطقی با دانش آموزان که باعث می شود آنها در مورد مشکل خود فکر کنند. مثلاً از دانش آموز پرسیده شود که چرا این کار را انجام دادی؟ نتایج و فایده این کار چیست؟ این سوالات به دانش آموزان کمک می کند تا مشخصاً به حل مشکل و شناسایی رفتار نامطلوب خود بپردازند.

گردآوری اطلاعات (شواهد دوم):

طی تماسهایی که با مادر علی محمد داشتم از توانایی های علی محمد و علاقه مندی های او سوالاتی کردم .

برای این که دقیقاً مشخص شود که روشهای بکارگرفته شده موثر بوده است یا نه تصمیم گرفتیم درباره ی آنچه انجام داده ایم اطلاعات عینی و موثق جمع آوری کنیم.

-در کلاس جوی آرام و دلپذیر ایجاد شده بود.

-رابطه اش با دوستانش روز به روز صمیمی تر می شد.

-مسئولیهایی که در کلاس به او داده می شد به نحو احسن انجام می داد.

-در بحث های کلاسی و فعالیتهای محوله مشتاقانه شرکت می کرد.

-وضعیت درسی دانش آموز روز به روز بهتر می شد.

-والدین از پیشرفت تحصیلی و رفتارهای وی اظهار رضایت می کردند.

-مدیر مدرسه هم از فرایند کار راضی بود.

باتوجه به وضعیت ایجاد شده در دانش آموز مشخص می شود که پدر و مادرش نیز در این زمینه همکاری لازم را داشته اند و محیط خانه را به یک محیط آرام و صمیمی تبدیل کرده اند.

نتیجه گیری :

سوالی در اینجا مطرح است که چگونه معلمان می توانند رفتارهای مطلوب را تثبیت و رفتارهای نامطلوب را حذف کنند؟ یکی از راهبردها، استفاده از تقویت مداوم و پیوسته برای رفتارهای مثبت است. در مورد دانش آموزی که به طور مداوم رفتارهای نامطلوبی دارد، معلم مجبور می شود تمام رفتارهای مودبانه او را تشویق کند. اگرچه این راهبرد، روش قابل قبولی نیست، ممکن است به تغییر رفتار بینجامد.

هر کلاس درس یک محیط اجتماعی است که در آن معلم و دانش آموز با یکدیگر به تعامل می پردازند. راهبردهای آموزشی معلم، ترکیبی است از ملاحظات نظری و ارزیابی ویژگیهای هریک از دانش آموزان به منظور ایجاد ارتباط مناسب با آنها. توجه به موارد ذیل در برقراری ارتباط مناسب و موثر در کلاس موثر است:

۱. معلم باید مودبانه صحبت کند و بهتر است از کلماتی مانند باید، بایستی و مجبورید استفاده نکند، زیرا اینگونه دستورات تلاشهای او را برای بهبود ارتباط در کلاس تضعیف می کند.

۲. معلم باید در مواقع لازم و ضروری از دانش آموزان خواهش و تقاضا کند

۳. به دانش آموزان پیامزید تا احساسات خود را در آرزو هرگونه افراط و تفریط نشان دهند و به آنها گوشزد کنید که استفاده از احساسات برای تاثیر گذاری بر دیگران کار درستی نیست.

۴. گاهی اوقات سوالهایی غیر جدی مطرح کنید تا ساختار شخصیتی شما جدی و غیر قابل انعطاف به نظر نیاید، مثلاً می توانید از دانش آموزان سوالهای خصوصی و فردی کنید تا نسبت به شما احساس صمیمیت کنند.

منابع و ماخذ:

کدیور، پروین. (۱۳۸۶). روانشناسی تربیتی تهران، سمت چاپ یازدهم